

fasaner äter mindre ollon hela, men det är bättre att fodra fåglarna med krossade frukter. Kastanjerna måste givetvis alltid »serveras» i småbitar.

Rönn- och oxelbär skördas också på hösten. Man bör icke repa av bären, utan plocka dem i klasar, vilka sedan hänges upp på tork. Då och då bör man kontrollera, att bären ej blivit mögliga. Om så är fallet får de icke användas till fågelföda, emedan de kan vara skadliga. Rönn- och oxelbären förtäres av trastar, rapphöns och fasaner. För de två sistnämnda utgör även askens frukter en värdefull föda. Då träden blivit avlödade på hösten, sitter de vingade frukterna kvar i knippen, varvid det går lätt att plocka dem. Nötterna behöves icke torkas, innan de användes till foder.

Ovanstående åtgärder för våra fåglars trivsel torde kunna utföras utan större svårigheter och kostnader. Man erhåller full valuta därav, ty ett rikt fågelliv på den egna marken, tomten eller täppan berikar den mänskliga tillvaron i hög grad.

Vad var och en bör veta.

Då det tyvärr råder stor okunnighet om gällande naturskyddslagstiftning kommer att under denna rubrik i korthet lämnas meddelanden om gällande stadganden rörande vissa aktuella frågor inom naturvården.

1. Snarångst är endast tillåten i fjällområdet. Jaktstadgans 6 § 3 mom. stadgar:

»Snaror för fångande av smärre vilt må användas i Norrbottens och Västerbottens län ovan odlingsgränsen samt Jämtlands län ovan skyddsskogsgränsen, dock ej under tid då hare eller skogsfågel är fridlyst.»

2. Att bryta kvistar av sälg, tall och andra träd är förbjudet: Strafflagens 24 kap. 3 § lyder:

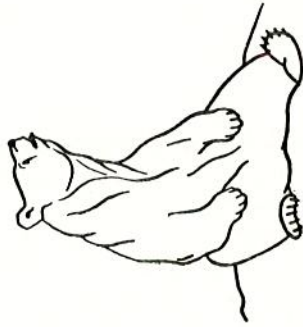
»Fäller, syrer eller bläskar man olovligen träd å annans skog eller mark, i uppsåt att trädet eller något därav sig eller annan tillägna, eller tager olovligen där växande gräs, torv eller, av växande träd, ris, gren, näver, bark, löv, bast, ollon, nötter eller kåda; varde, evad han det bortfört eller ej, straffad för åverkan, där ej efter 20 kap. gärningen skall anordnades anses; och vare straffet böter eller fängelse i högst sex månader. Äro omständigheterna synnerligen försvårande: då må till straffarbete i högst ett år dömas.»

Till medlemmar och prenumeranter.

Genom detta extra skolnummer förtryckes den i titelvinjetten angivna nummerföljden. Av postala skäl måste nämligen detta häfte numreras som de ordinarie tidskriftsnumren, varav ytterligare ett skall utkomma i år. Detta sista häfte numreras följaktligen som nr 6.

SVERIGES NATUR

Svenska Naturskyddsföreningens Tidskrift

Nr 6
1944

35:e
ÅRG.

Ansvarig utgivare: NILS DAHLBECK.

Redaktion: KAI CURRY-LINDAHL och NILS DAHLBECK.

Adress: Mästersamuelsg. 3^{III}, Stockholm. Tel. 21 06 86. Postgiro nr 2166. Utkommer med årsbok (nr 1) och 5 häften (nr 2-6). Prenumerationspris: 3:— kr. pr år, med årsbok 7:— kr.

Något om Sveriges vertebratafauna under 1944.

Av

KAI CURRY-LINDAHL.

Däggdjur.

Med *älgen* förhåller det sig nu inom stora delar av vårt land mycket bekymmersamt. Samtliga landskap utom Jämtland rapportera en förfärande minskning. Detta har så gott som uteslutande sin orsak i hänsynslös avskjutning. Man kan med fog säga, att rena rovjakten på älg förekommer mångenstädes, även av dem som borde veta bättre. Älgkor ha skjutits bort från sina kalvar, och jägarnas skjutskicklighet är ofta synnerligen dålig. I båda fallen blir ett upprörande djurplågeri följden. Betecknande för mentaliteten hos många älgjägare är, att de kalla det för »otur», om blott kor skjutas under jakten. Att låta älgkor, som

icke åtföljas av tjurar, passera utan skott, kunna många tydligen icke tänka sig.

Under årets tre ordinarie jakt dagar och under licensjakten föllades enligt preliminära siffror 9.650 älgar. Föregående års definitiva siffra var 12.201 älgar. Tyvärr är denna nedgång av avskjutningssiffran icke något bevis på, att årets jakt varit av mindre omfattning än tidigare utan beror på en nära nog katastrofal nedgång av det svenska älgbeståndet.

Tiden synes nu vara mogen för en radikal omläggning av älga jaksbestämmelserna. Det duger icke att vi så till den grad illa förvalta vårt ekonomiskt mest betydelsefulla villebråd. Handelsvärdet av de under 1943 officiellt fällda älgar beräknas till 3.660.300 kronor.

Från många håll föreslås nu ko- och kalvförbud. Ett sådant skulle måhända medföra en alltför kraftig avskjutning av enbart tjurar, vilket kan få tråkiga konsekvenser. En del röster höjas även för totalfridlysning. Detta vore givetvis det effektivaste för att få stammen att repa sig till ordinarie numerär, men kommer antagligen att röna hårt motstånd i många kretsar. Enligt tid lär det väl nu stå ganska klart för envar, att den framtida avskjutningen av älg måste ske på reglerad väg, varvid licenssystemet med noggrann prövning borde vara den rätta lösningen. Man har fått det intrycket, att även licensförfarandet har stora brister. Det har hänt, som B. von Rosen påpekat, att man givit licens för fällande av ett större antal älgar än vad som har funnits inom jaktområdet!

De för varje år återkommande rapporterna om under älgljakten skjutna människor vittna på ett skrämmande sätt om vad det är för slags folk ute på jaktstigen. Enbart i Jönköpings län har enligt pressen inträffat två kända fall av påskjutna människor under årets jakt. Dessutom föllades i samma län ej mindre än sju nötkreatur! Tyvärr händer det i skogarna även många andra ting, som icke nå offentligheten. Hundratals skadskjutna älgar, som jägarna icke ha vett eller förmåga att spåra, dra sig lemlästade fram i markerna för att gå en långsam och kanske kvalfull död till mötes. Så länge okvalificerat folk årligen får jaga älg, kunna dylika för människan förnedrande olyckor icke stävjas. I detta sammanhang kan förf. ej underlåta att framhålla den ypperliga artikel om spårning av skadskjutna älg av T. GARDELL som

varit införd i Värmlands Läns Jaktvårdsförenings årskrift 1943 och i Svensk Jakt, nr 9 1944. Om alla älgjägare följde GARDELLS anvisningar, skulle mycket lidande besparas våra älgar.

Som vanligt är det från Norrbottens län som de flesta tjuvskjutna älgar rapporteras (G. LILJESTRÖM). Bättre bevakning över de ofantliga områden, som de nordliga länen utgöra, är av nöden. Den förkovran av älgstammen och de säkerligen icke föraktliga bötesbelopp, som skulle inflyta, täcka säkerligen mer än väl kostnaderna för en effektiv jaktpolisstyrka i dessa län. Tyvärr är det icke blott i norr som tjuvjakt bedrivs i stor utsträckning. Sälunda meddelar jägmästare E. RÅDBERG från Hälleforsmarkerna i Bergslagen: »Under de fyra sista åren har en omfattande tjuvjakt å älg ägt rum under nästan industriella former.»

Rådjuret ökar glädjande nog i de flesta landskap, där det förekommer. Spridningen mot norr tycks alljämt fortsätta. Från Jämtland meddelas i Svenska Jägarförbundets årsredogörelse, att minskning föreligger. Av de rapporter, som influtit till förf., synes detta förhållande ej vara så påtagligt. Sälunda ha rådjur bl. a. iaktagits på för arten helt nya lokaler i Jämtland. Tyvärr har Svenska Jägarförbundet en ytterst egendomlig och svarföretställd inställning till rådjurets expansion norrut. Om en nyttig djurart spontant vidgar sitt utbredningsområde och visar sig kunna trivas i nya trakter, bör man väl ej ställa sig hindrande mot en sådan utveckling? Från auktoritativt jägarehåll har det i pressen gjorts gällande, att man skulle skapa ett martyrium för rådjuret, ifall det bleve bofast i Jämtland på grund av detta landskaps svåra snöförhållanden, stora rovdjursfauna och »framför allt dess rika stam av löslöpande hundar». Särskilt det sista argumentet är förvånande. Problemet löslöpande hundar borde man väl i all rimlighet namn kunna komma till rätta med. Emellertid är rådjuret faktiskt redan bofast i Jämtland. Invandringen har därtill delvis ägt rum under år med mycket svåra snövintrar, mot vilka rådjuren ha visat en märklig motståndskraft och hårdighet. Många jämtar förorda en fridlysning av rådjuret inom länet för att säkra stammens framtid, men detta har stött på motstånd från jägarehåll.

Att rådjuren så påtagligt ökat i Syd- och Mellansverige ger en fingervisning om de möjligheter som finnas att genom förståndig

jaktvård skapa en stam av kanske oanad storlek. Stövarejakten och rådjuren ha alltid utgjort ett problem. I en oförskräckt och utmärkt artikel i Skaraborgs Läns Jaktvårdsförenings årsskrift 1944 sätter forstmästaren C. A. FRÄNDÉN, länets jaktvårdskonsulent, fingret på en av de ömma punkterna. Han föreslår en sanering av stövarejakten, vilket kanske skulle ha till följd, att rådjuret bleve »vårt villebråd numro ett». »Det borde dock rimligen finnas och fällas 10 gånger så många rådjur som älgar,» skriver FRÄNDÉN och avser därmed Skaraborgs län. Detta äger emellertid giltighet för stora delar av Sverige. Antalet fällda rådjur under senaste jaktår beräknas till 11.200 st.

Trots att de öländska rådjuren äro fridlysta, skjutas de hänsynslöst, när de komma utanför kronoparkerna i Boda och Ottenby, meddelar sekreteraren i Södra Kalmar Läns Jaktvårdsförening, jägmästare F. A. BERGGREN.

Vår lilla skånska stam av *kronhjort* är alltså svag. Stammen beräknas till c:a 135 djur. Den hjort, som under hösten 1943 iaktogs i västra Värmland, har observerats några gånger under februari — mars i Skillingaryds s:n, men har sedan icke setts till (T. GARDELL).

Även under detta år ha glädjande nog nya kolonier av *bäver* upptäckts. I Dalarna förekommer han nu i Lima, Vänjan, Tyngsjö, Äppelbo, Älvdalen, Malung, Näs och Transtrand (E. DAHL och S. AHLMAN). I Värmland har en ny förekomst konstaterats i Svartälven i Gåsborns s:n (E. RÅDBERG). Från Västmanland meddelas, att bäver emellanåt förekommer i vattensystemen inom Bergslagen. »Dessa enstaka vandrande ex. ha alltid försvunnit på ett eller annat sätt. Troligen omkomna i fiskredskap, skjutna som uttrar eller omkomna under vintern», skriver O. KNÖPPEL. I Grythyttre Tidning (27/9) har en anonym insändare gjort gällande, att ett bäverpar på Hellefors bruks marker fördrivits genom att dammen förstörts, men att paret sedan återkommit. Efter kontroll har det visat sig, att båda uppgifterna äro felaktiga. Sista gången man lade märke till dessa bävrar var i december 1943, och de ha sedan dess ej syns till. I september 1944, efter det att bävrarna varit försvunna i över ett halvår, öppnades bäverdammen, så att vattenståndet sjönk c:a $\frac{1}{2}$ m (E. LUNDGREN genom E. RÅDBERG). 1937 inplanterades två bäverpar vid Hatten resp. Lekeryd i Småland. De båda kolonierna äro alltså

bebodda av var sitt par (E. SWAN). Slutligen kan nämnas, att en koloni grundats i ett mellansvenskt landskap, som t. v. önskar få vara ökänt.

Skogsharen synes nu definitivt ha övervunnit de hårda vintrarnas förödande verkan och har ökat över hela landet utom på Gotland. I vissa trakter betecknas ökningen som betydlig.

Även *fältharen* företer ökning, om ock ej i så hög grad. Sålunda rapporteras han från några områden — t. ex. Gotland — ha gått tillbaka och på en del håll ha nära nog försvunnit.

Hasselmusen, vår enda sjuosovare, har man antagit vara stadd i utdöende i vårt land. Därför är det synnerligen glädjande, att arten i år rapporteras iakttagen från flera håll. Sålunda meddelas om två funna sommarbon i Kilsbergen, Närke (A. DAHM), ett fynd vid Hornborgasjön i juli (C. FRIBERG) och åtskilliga nya lokaler från Boråstrakten. Inom sistnämnda område har C. BLIDING igångsatt en undersökning av hasselmusens förekomst. Några lokaler från Boråstrakten ha ej publicerats förrän på 1930-talet. Fram till 1939 tyckas blott tre djur- och två bofynd ha blivit bekantgjorda. Så mycket intressantare bli de överraskande goda resultat BLIDING erhållit under detta år. På tre olika lokaler inom Borås stadsområde och omgivning har man funnit ej mindre än sex bon. Av dessa beboddes ett av en hona med fem ungar (M. SVENSSON), ett annat innehöll nyfödda ungar (K. B. NORLIN), ett beboddes av en ensam mus, troligen en hane (M. SVENSSON), ett var vid fyndtillfället obebott och två utgjorde sommarbon (M. SVENSSON). Dessutom har från en fjärde lokal ett djurfynd rapporterats. De tvänne bona med ungar blevo funna i september månad, en tidpunkt, som stämmer med EVA HANSEN-MELANDERS iakttagelser av yngeltiden hos fångna hasselmöss.

Av ovanstående synes framgå, att hasselmusen ganska väl uthärdar de svåra vintrarna 1939—42. Dess utbredning är kanske mer sammanhängande än man hittills trott.

Alla iakttagelser av hasselmus inom södra Älvsborgs län böra meddelas till lektor CARL BLIDING, Borås, som senare kommer att publicera undersökningsresultatet.

Bland årets märkligare fynd av fladdermöss må särskilt nämnas: *mustaschfladdermus* i Sunnebo s:n, Värmland (L. HOLMBERG). Från detta landskap finnas tidigare blott fyra säkra fynd av denna art.

Ett fynd av *bredörad fladdermus* från Eftra s:n, Halland (O. RYBERG) är av stort intresse. Det är den första västsvenska lokalen och den 21:a svenska överhuvud taget (O. RYBERG).

Det är av stort värde, om alla iakttagelser och fynd av fladder-möss, vilkas utbredning i Sverige är mycket litet känd, rapporteras till dr OLOF RYBERG, Trollenäsgratan 5, Malmö. Belägg-exemplar böra helst medskickas.

Lon har förutom från de norrländska landskapen även rapporterats från Dalarna, Västmanland, Uppland, Dalsland, Närke, Södermanland, Västergötland, Östergötland och Småland. I intet av de här namngivna landskapen äro fasta stammar påvisade. Lon är en väldig vandrare, varför han blir iakttagen än här och än där, vilket har till följd, att man tror honom vara talrikare än han är. I förra årets översikt nämndes, att Svea- och Götaland kanske hårbärga högt räknat ett tiotal loar. Trots att årets rapporter äro många fler synes ingen anledning föreligga att höja denna gissningsvis framlagda siffra. I Dalsland ha spår efter tvenne loar iakttagits samtidigt (N.-G. KARVIK) och i Småland synes det enligt uppgifter av A. EKLUNDH uppenbart, att flera loar uppehållit sig under samma tid.

Domänstyrelsen uppger, att under december 1943—januari 1944 föllades 12 lodjur, 10 i Norrbottens län och 2 i Jämtlands län. Egendomligt nog redovisar Svenska Jägarförbundets årsredogörelse, vilken grundar sig på länsjaktvårdsföreningarnas rapporter, en annan siffra, nämligen 22 skjutna loar, varav 8 i Norrbottens län, 5 i Västernorrlands län, 3 i Jämtlands län och 6 i Västernorrlands län. Dessa divergerande uppgifter om antalet fällda djur under sammanlagt två månaders jakttid tyda på brister i rapportsystemet, som snarast böra rättas till.

Länsjägmästare J. LINDNER föreslår, att lon helt fridlyses å kronoparkerna. Så är nu icke fallet, ehuru det borde vara en självklar sak! Från många håll kräves totalfridlysning. Licenssystemet är att rekommendera!

Mården är liksom lon en stor strövar. Samma individs spår ser man ena dagen i en socken och nästa dag i en annan, varför antalet mårdar överskattas. När därför nu flertalet rapportörer tala om minskning, ser man med oro på mårdens framtid. Endligt Svenska Jägarförbundets årsredogörelse, vartill ävenledes

rapporterats minskning av mård, torde tillgången över hela riket »vara mindre god eller ringa».

Avskjutningssiffrorna för januari 1944 äro omkring 500 ex., men enligt uppgifter från pälshandlarna ha minst 1000 ex. fällts under året. (1943 voro motsvarande siffror 600 resp. 2500). Det är en alltför stor övertikt av icke officiellt skjutna mårdar för att detta beklagliga förhållande skall kunna ignoreras.

»Hoppas ivrigt att sansade jägare, som inse att *mårdstammen med nuvarande jakttid stadigt går mot utrotning*, skona min förnämlige vän på hans strövtåg i milsvida marker — allt i hoppet av en snar fridlysning», skriver L. LILJEFORS (Svensk Jakt) inför mårdjakten i början av detta år. Denna förhoppning hysa även en mångfald personer i skilda delar av Sverige. Att mården ofördröjligen bör fredas i hela landet synes vara ett nära nog allmänt önskemål.

Av *hermelin* och *småvessla* rapporteras i stort sett minskning. Undantag härifrån utgöra Västergötland och Närke, där båda arterna sägas vara ovanligt talrika.

Järven hör tyvärr alljämt till de året om fredlösa djuren, vars dödande premieras. 1943 utbetalades enligt Domänstyrelsen skottpengar för 34 järvar. Dessa voro fördelade med 25 st. i Norrbottens län, 4 i Västernorrlands län och 5 i Jämtlands län. Enligt Svenska Jägarförbundets årsredogörelse föllades under jaktåret 1943—44 65 järvar, varav 52 i Norrbottens län och 13 i Västernorrlands län. Avskjutningen förefaller vara obehagligt kraftig.

Skottpengar på järv borde nu ovillkorligen avskaffas, ty stam-men kan icke vara stor. Det är det minsta man kan begära för att järven ej helt skall utrotas. Forstmästare S. WESSLÉN föreslår total fridlysning med sparsam licensgivning för fallande av järv under fem års tid.

Uttern har gått tillbaka i vissa trakter, men ökat i andra. Svenska Jägarförbundet omtalar minskning i Stockholms, Uppsala, Blekinge, Värmlands, Örebro, Gävleborgs och Jämtlands län. Ökning säges ha skett i Södermanlands län. Detta stämmer med några undantag ganska väl med de till denna översikt influtna rapporterna. Avvikande uppgifter lämnas från Hälsingland (Gävleborgs län), där uttern från många håll säges ha gått starkt tillbaka och från jaktvårdskonsulenter i Skaraborgs resp. Västmanlands län, vilka båda rapportera ökning.

Förståndiga och sansade ord om uttern ha uttalats av två jaktvårdskonsulenter och en välkänd jaktvårdsman: »Uttern förekommer alltså som en tämligen sällsynt gäst längs våra vattendrag och torde knappast f. n. utgöra någon källa till oro för jaktvårdaren», skriver jägmästare O. ENGSTRÖM (Östergötlands Läns Jaktvårdsförenings årsskrift). »Uttertilgången är fortfarande svag i Värmland och — skulle jag tro — även i de flesta andra län. — Det finns alltså ingen anledning att måla svart på väggen och föreslå extrema åtgärder för att få ned en stam, som redan nu är minimal», skriver forstmästare H. JENICH (Från Jaktmarker och Fiskevatten) med anledning av B. TÄGERSTRÖMS uppseendeväckande artikel i Svensk Fiskeri Tidskrift, som även bemötts av undertecknad i årsboken av Sveriges Natur. Slutligen skriver A. EKLUNDH (i brev): »F. n. finns åter flera st. bl. a. hona med ungar, här på min mark (i Småland), vilket är i hög grad glädjande...».

Avskjutningen av utter under jaktåret 1943—44 utgjorde enligt Svenska Jägareförbundet omkring 1000 ex. Denna siffra anses av pälsgrossisterna vara på tok för låg.

Den överallt så misskände *grävlingen* har nu äntligen blivit rehabiliterad. Genom G. NORINIS på stort material grundade undersökning har det kunnat fastslås, att grävlingen ingalunda är det svåra skadedjur som han blivit beskyld för att vara. Tvärtom livnär han sig till stor del av skadliga insekter. Detta »friskännande» av grävlingen utgör ett av årets få glädjeämnen för naturskyddet, som under de senaste åren starkt tagit grävlingen i försvar.

Man får nu hoppas, att de svenska jaktorganisationerna i enlighet med vad som framkommit genom Svenska Jägareförbundets undersökning stoppa hetskampanjen mot grävlingen och slopa skottpengarna.

Mot *vargen* planerades i våras en motbudande jaktmetod. Man tänkte nämligen uppsåra och med automatvapen skjuta vargar från flygplan. Man tycker, att Sverige under nuvarande avspärningstider skulle ha större nytta av att använda flygmotorbränsle för annat ändamål än en meningslös vargjakt. Som väl är, gingo dessa planer om intet.

Enligt Domänstyrelsen utbetalades under 1943 skottpengar för 4 fällda vargar, varav 3 i Norrbottens län och 1 i Jämtlands län.

Enligt länsjaktvårdsföreningarnas rapporter till Svenska Jägareförbundet skötes under jaktåret 1943—44 11 vargar, som fördelade sig med 9 st. inom Norrbottens län och 2 inom Västerbottens län.

Dessa siffror visa tydligt i vilken skrämmande grad vargen avtagit. Forstmästare S. WESSLÉN föreslår total fridlysning med sparsam licensgivning för fällande av varg under fem år.

Räven har i Norrland blivit alltmer utsatt för osmakliga och vidriga fångstmetoder. Sålunda har enbart i Västernorrlands län ej mindre än 123 personer fått tillåtelse att bruka rävsaxar. Vad länsstyrelserna gå efter för principer vid beviljande av saxlicenser synes mycket oklart. Frågan är, om de överhuvud taget gå efter några grunder alls. Det finns inget motiv, som står sig, för att speciellt norrlänningarna skola få använda sax. Av 3000 rävar, vilka fälldes i Västernorrlands län under jaktåret 1943—44, lära 275 ha fångats med sax. Svenska Dagbladet, som glädjande nog tagit upp saken i en ledare, skriver: »Proportionen mellan jaktvårdsnyttan och djurplågeriet vid saxmetoden synes knappast tala för dess bibehållande».

Saxfångsten bör generellt avskaffas i hela vårt land. Det är föga hedrande för ett kulturfolk att använda dylika metoder.

»*Fjällräven* har enligt lapparna blivit mycket sällsyntare...», skriver S. EKMAN (Fauna och Flora) i början av året. Förutom detta meddelande ha i år rapporterna från fjällrävens områden intet att förmåla om honom. Blott från Jämtland kommer en positiv, ehuru osäker uppgift, som omtalar, att i Kalls fjällvärld »lära» två lyor vara bebodda. I Dalavardo i Lycksele lappmark funno P. O. SWANBERG och förf. en bebodd lya, som ganska säkert tillhörde fjällräv.

Björnens vedersakare ha fått vind i seglen på allvar. Varje skjuten björn applåderas våldsamt i Norrlandspressen och ger eko även i syd- och mellansvenska tidningar, där de fällda björnarna i regel utmålas som oerhört farliga bestar, vars fällande jämställas med hjältebragder. Påpekas dessa sakliga felaktigheter och den skada dylika tendentiösa notiser förorsaka den redan förut misskände björnen, viftas de bort av vederbörande tidning. Björnjakter äro »goda» nyheter och måste göras sensationella för att fånga läsekretsens, är tidningarnas argument.

I föregående års översikt lämnades preliminära siffror för 1943 års avskjutning. Då uppgavs 13 fälda ex. Det visar sig nu, att man här till måste lägga ytterligare en björn. De 14 ex. fördela sig med 9 i Norrbottens län, 4 i Västerbottens län och 1 i Jämtlands län.

Enligt de hittills föreliggande uppgifterna från domänverket om 1944 års björnjakt, vars siffror ännu icke äro definitiva, dödades eller fångades 6 björnar i Norrbottens län, 4 i Västerbottens län och 4 i Jämtlands län. Summa 14 ex.

I Härjedalen sköts på enskild mark, där björnen är fredlös året om, en hona i idet, där hon hade två ungar, vilka tillvaratogs. För denna »bragd» blevo jägarna belönade för sitt »besvär» — som det hette — genom att få sälja ungarna, vilka tillhöra staten, till Furuviks djurpark vid Gävle.

En annan björn sköts på kronans mark i Vilhelmina under maj månad. Detta ex. hade råkat komma in på renarnas »kalvningsland» vilket motiverade, att björnen fick skjutas.

Av de 8 björnar, som dödades under de två senaste åren i Västerbottens län, ha sex fällts i övre delen av Vindelälvens dalgång, vilket torde få anses vara en för kraftig decimering inom ett så begränsat område. Vid P. O. SWANBERGS och förf:s vistelse i detta område under hela senare hälften av juni kunde icke några skador av björn förmärkas, trots att renarna överallt voro mycket allmänna. Ej heller ortsbefolkningen i Ammarnäs, som är närmast liggande samhälle, klagade över björnarna. Uppenbart är, att det icke var några s. k. slagbjörnar, som i höst fälldes i Vindeldalen utan vegeterande gräsbjörnar.

I Sarek och fjälltrakterna öster och väster därom ända ned till Jokkmokk har S. WESSLÉN vistats från vårvintern till långt in i oktober. Han har under denna tid blott sett en enda björn.

Från Dalarna, där björnen alltiämt är fredad på kronans mark, rapporteras någon ökning (S. ÅHLMAN) utan att befolkningen har funnit anledning att klaga. Den björn, som i förra årets översikt omtalades ha gått i ide i Transtrands s:n, har i år flyttat till fjällområdena i socknens nordvästra del (D. BERGSTRÖM).

Av våra tre sälarter ha enligt Domänstyrelsen under 1943 dödades 991 *vikare*, 850 *gråsäl* och 118 *knubbsäl*. Summa 1.959 djur. Denna siffra har ökats i betänklig grad sedan 1942, då 1.185 sälar dödades.

Gräsälens förefaller ha minskat i Östergötlands skärgård (L. ECKERBOM).

L. ECKERBOM föreslår, att skottpenningen på säl (10:—) bör sänkas eller helt slopas. En viss skottpenning bör dock bibehållas så att uppgifter erhållas om avskjutningens storlek.

Fåglar.

Beträffande detaljerade upplysningar om märkligare fynd och häckningsförekomster av svenska fåglar hänvisas till de båda specialtidskrifterna Fauna och Flora och Vår Fågelvärld. Här skall endast beröras de ur naturskyddssynpunkt kritiska fåglarna och lämnas en summarisk översikt över inkomna rapporter om totalfridlysta fågelarters förekomster under året samt stammarnas ökning resp. minskning, om denna är särskilt påfallande.

Nya fåglar i svensk fauna.

Liksom fallet var 1943 ha även i år två för Sverige nya fåglar blivit påvisade. Tre *styllöpare* anträffades i maj vid Sjölanda utanför Malmö av K. G. WINGSTRAND (Fauna och Flora). I Naturohistoriska Riksmuseets samlingar har F. SALOMONSEN funnit ett ex. av *västlig tordmule*, en underart till vår tordmule, som skjutits vid Fiskebäckskil, Bohuslän, i januari 1907 (Fauna och Flora).

Ökning respektive minskning.

Från Jämtland föreligga flera uppgifter om att *korpen* ökat och på Halleberg i Västergötland rapporteras han som regelbunden häckfågel (C. A. FRÄNDÉN). F. RÖSIÖ föreslår totalfredning av denna art.

Stjårtmesen, som blev illa åtgången under de hårda vintrarna, har nu tagit upp sig betydligt. I Sydsvrige tycks antalet numera vara nära nog det normala, i Mellansverige har stammen ännu icke kommit upp till gamla förhållanden och i Jämtland är stjårtmesen alltiämt borta (N. NILSSON).

Som framgår av flera meddelanden synes *kungsfågeln* nu ha repat sig till fullo efter de förödande vintrarna 1939—42.

Om *rödvingetrasten* nämndes i förra årets översikt, att artens västliga sydgräns går genom Dalsland. Den sydligaste delen av utbredningsområdet i öster tycks ligga i nordligaste Uppland, där »det går en rödvingetrast på två sångtrastar» (S. LUNDGREN).

Näktergalen har under året fortsatt att sprida sig mot norr. Han rapporteras från flera platser i Närke och Uppland.

Pär-lugglan markerar ökning såväl i Bergslagen (E. RÅDBERG) som i Jämtland (N. NILSSON). Ökningen i Bergslagen anses bero på förbättrade bomöjligheter, genom att knipholkar ha satts upp, i vilka pär-lugglan gärna häckar.

Om *tornfalken* ha influēt varierande rapporter. I mellersta Södermanland har han minskat (B. VON ROSEN). I södra Södertörn inom samma landskap har han däremot ökat (A. LARSSON), men i mellersta Södertörn är han alltför ovanlig. I Närke har tornfalken minskat (E. SJÖSTEDT), medan Jämtland rapporterar ökning (R. WREDHAMMAR).

Ornvråken har ökat i Västmanland (O. KNÖPPEL) och i Hälsingland (L. SVENSSON) samt i Jämtland, där han i år »fanns ovanligt talrikt» (N. NILSSON). Tyvärr skjutes han alltför mångstades som »hök».

Fiskgjusen har i år häckat på en lokal i Skåne (H. OLSSON). Det lär vara första häckningen i vårt sydligaste landskap sedan 1915. I Västmanland (O. KNÖPPEL) och i Värmland (T. GARDELL) har fiskgjusen ökat. Från Södermanland berättar A. LARSSON: »Av fyra bon, som varit bebodda under senaste åren, ha tre fallit för yxan». Samma sorgliga historia förmåler N. NILSSON från Jämtland: »... alla de gamla boträden ha skattat åt förgängelsen...». Att fiskgjusen minskar i sådana trakter är ej svår förståeligt. Många gjusar fördrivas också, genom att man hårt gallrar runt omkring boplatsen, men välmenande låter boträdet stå kvar. B. WENNERBERG föreslår totalfridlysning av fiskgjuse.

Gräsanden synes ha haft ett gott år med ökning nära nog över lag, för vilket man väl har att tacka föregående års tidiga vår och sena jakt. Av inkomna uppgifter att döma synes hon ha gått påfallande framåt i Småland och Jämtland. För det senare landskapet uppger Svenska Jägarförbundet minskning.

Samma båda landskap äro de enda, som rapportera ökning av *storskraken*.

Ringduvan säges ha ökat betydligt i Skåne och Halland (B. HANSTRÖM) samt i mindre grad i Värmland (G. S. HJERTHÉN).

Morkullan har gått framåt i de flesta landskap. Kraftig ökning inberäknas från Västergötland (C. A. FRÄNDÉN) och delvis också

från Jämtland (N. NILSSON). I Värmland har morkullan minskat (G. S. HJERTHÉN).

Från flera håll höjas röster för slopande av vårjakten på morkulla.

Skratmåsen har ökat i antal och grundat nya kolonier. En undersökning om denna fågels utbredning är f. n. i gång. Meddelanden härom torde sändas till Svenska Naturskyddsföreningen.

Tjädern rapporteras på frammarsch inom flertalet landskap. Blott från Värmland tyda alla uttalanden på minskning. I Svenska Jägarförbundets årsredogörelse talas däremot om ökning i detta landskap. Som G. NOTINI påvisat beror denna ökning stora delar av landet märkbara ökning av tjäder och orre huvudsakligen på invandring öster- och norrifrån. Även i år ha stora skogsfågläflyttningar varit märkbara i Norrbotten (G. LILJESTRÖM).

Även *orren* företer som nyss nämnts ökning över nästan hela linjen. Från Värmland komma varierande uppgifter och från Gotland enbart negativa, vilket senare står i strid med Svenska Jägarförbundets uppgifter, som nämna ökning i detta landskap.

L. LILJEFORS föreslår ändring av höstjakten på tjäder- och ortupparna till 1—20 sept. Genom att ungfågeln då vore bättre utväxta, skiljes lättare på tupp och höna.

Järpen säges i samtliga inkomna uppgifter ha ökat. I Uppland (G. NAUCKHOFF) och Västergötland (C. A. FRÄNDÉN) är ökningen betydande.

Rapphönan har gått fram i Skåne, ehuru stammen fortfarande är svag (B. VELANDER). På Öland (F. A. BERGGREN) och i Uppland (G. NAUCKHOFF) har ökningen varit högst betydlig. De värmländska rapphöns, som omnämnades i föregående års översikt, ha ytterligare ökat (T. GARDELL). Från Tornedalen rapporteras överraskande nog rapphöns från följande lokaler: Juoksengi (6 ex.), Övertorneå (2 kullar om 6 resp. 12 ex.), Karungi (kull om 15 ex.) och Granvik (kull om 6 ex.) (G. LILJESTRÖM).

»Kritiska» fåglar.

Med denna rubrik avses sådana icke totalfredade fåglar, vilkas existens är mer eller mindre hotad, antingen beroende på människans ingrepp eller av naturliga orsaker.

Av *gråur-lan* är en enda säker häckning rapporterad, nämligen i Bankeryd, Småland (K. VON ESSEN).

Gärdsmygen var troligtvis den småfågel, som de hårda vintern 1939—42 gingo mest illa åt. En rad rapporter skvallra om att gärdsmygen ej har repat sig sedan dess och att han alltiämt är mycket sällsynt i svenska marker. I norra Skåne har han varit borta sedan 1940 (H. OLSSON) och även i Småland lyser han med sin frånvaro (K. VON ESSEN). Från Närke föreligger blott en inberättad iakttagelse av gärdsmyg (O. A. LUNDBORG) och i mellersta Södertörn i Södermanland har intet ex. setts till sedan vintern 1939—40 (S. BERGMAN), vilken senare uppgift tyvärr stämmer med förf:s iakttagelser några mil längre norrut. Blott i Lerums s:n i Västergötland är ökning noterad (R. THOLLANDER) samt i mellersta Uppland, där »gärdsmygen tycks ha ökat en aning» (S.-E. FORSELIUS).

Spillkråkan har under året utsatts för den sedvanliga attacken från Vattenfallsstyrelsen. Man beskyllder henne för att förstöra ledningsstolpar för 20.000 à 25.000 kronor årligen, en summa som utgör en försvinnande liten del i detta verks budget. Vattenfallsstyrelsens förslag går ut på, att spillkråkan får dödas även under 1 mars—31 aug. samt att hennes bo med ägg eller ungar på stolpe, som uppbär elektrisk ledning för spänning av 70.000 volt och däröver, får förstöras. Spillkråkan skulle således bli fredlös året runt, och vad Vattenfallsstyrelsen innerst inne siktar mot är fågelns utrotning.

Orsaken till att spillkråkan under senare år givit sig i lag med ledningsstolparna har säkerligen sin främsta orsak i, att man gör sitt bästa för att ur våra skogar hugga bort sådana gamla träd, vilka äro ekonomiskt värdelösa för människan, men för spillkråkan absolut oundgängliga. Vi hå således oss själva att skylla. Där till tycks man bortse från, att spillkråkan är en öfvervägande nyttig fågel, som livnär sig av skogens skadeinsekter, och att hennes gamla bohål användas av andra nyttiga fåglar, som utan spillkråkans hjälp skulle bli nära nog hemlösa.

När Vattenfallsstyrelsens förslag var på remiss hos Svenska Naturskyddsföreningen, som avstyrkte detta, utarbetades ett annat förslag, som försökte lösa problemet på ett mindre drastiskt sätt. Domänstyrelsen tillstyrkte Vattenfallsstyrelsens förslag. Öväntat var däremot Vetenskapsakademien Naturskyddskommitténs handlingssätt. Även denna institution tillstyrkte på vissa villkor Vattenfallsstyrelsens förslag. Ett i sanning märkligt förfarande!

Så är det bara att foga den förhoppningen, till så många andra av liknande slag, att spillkråkan icke måtte bli utrotad i Sverige.

Av *berguven* rapporteras nya häckplatser i Västergötland (C. A. FRÄNDÉN, D. KJELLBERG) och i Östergötland (O. ENGSTRÖM). Dessa nya lokaler utgöra en liten ljusglimt i det dystra mörker, som berguvens försvinnande från urgamla häckplatser utgör. Från många lokaler i andra landskap — särskilt Värmland och Uppland — där berguven funnits under 1930-talet, omtalas han nu som försvunnen.

Många skrivelser vittna om det intresse, som ägnas berguven, och kräva totalfridlysning på all mark. B. ÖHRN har föreslagit Svenska Naturskyddsföreningen att ta upp frågan om förbudande av all jakt med levande berguv. Numera finnas bulvaner, som visat sig lika eller mer effektiva och därtill ej försäkra ägaren besvär. Jakt för levande berguv har medfört, att uvar saluföras på många håll. En stor del av dessa berguvar utgöra med all säkerhet svenska fåglar, vilka tagits som ungar på förbjuden mark, ehuru säljarna vanligtvis göra gällande, att uvarna stamma från Norge.

Värmlands Läns Jaktvårdsförening har under året föreslagit fridlysning av berguv inom länet. Det är särskilt glädjande, då ett sådant förslag framställes från jägarekretsar, bland vilka berguven hittills hyst sina värsta vedersakare.

För att kunna möjliggöra en totalfridlysning av berguv har Svenska Naturskyddsföreningen beslutat genomföra en inventering. Meddelanden om häckning eller enstaka iakttagelser av berguv med noggranna angivelser av lokaluppgifter mottagas tacksamt.

Pilgrimsfalken har som vanligt även under detta år varit utsatt för förföljelse och organiserad boplundring från brevduveuppfödarna i Västsverige. Dessa synas ej akta för rov att uppmåna den vid pilgrimsfalkarnas boklippor boende befolkningen att uppträda som lagbrytare. Denna helt säkert väl avlönade verksamhet medför, att uppdragsgivarna icke röjas, trots att försök här till företagits.

Från Västmanland (O. KNÖPPEL) och Jämtland (R. WREDHAMMAR) rapporteras pilgrimsfalken öka. Totalfridlysning föreslås från flera håll.

En av *fjällvärakens* förnämsta flyttningsleder går över Ölands Södra udde. I Ottenby lund och på ängarna däromkring rasta och jaga fjällvråkarna, innan de på hösten dra vidare söderut. På kungsgården finns en jägare, som är anställd dels av konungen, dels av Domänstyrelsen. Tyvärr är denne tillsyningsman över det vilda en marodör av mycket stora mått. Enligt ortsbefolkningen skjuter denne »jägare» varje höst massor av de lätt åtkomliga fjällvråkarna, vilka han betecknar som hökar. Dagsfångsten lär ibland ha uppgått till ett 40-tal vråkar. Vad en sådan daglig avskjutning under några veckors tid betyder för vår fjällvråkstam är lätt att inse. Lagen hindrar honom sorgligt nog icke att skjuta vråkar efter den 31 aug. Det finns intet förnuftigt motiv för att icke våra vråkar, som alla äro enbart nyttiga, skola vara totalfredade.

Det kan ej bero på någon tillfällighet, att så många av rapporterna nämna *duvhökens* tillbakagång. Man tycks nu äntligen även bland en del av jägarna, som representera c:a 65 % av uppgifterna om duvhöken, ha fått upp ögonen för att arten verkligen är i avtagande och det i snabb takt.

Samtliga rapporter om duvhöken tala om minskning. Denna är särskilt påfallande i Småland, Bohuslän, Västergötland, Närke, Södermanland, Värmland, Jämtland och Hälsingland, från vilket senare landskap en brevskrivares uppgift är signifikativ: »Sålunda har jag blott en enda gång under hela sommaren sett till duvhöken, som för ett par år sedan var en av de vanligaste fåglarna» (L. SVENSSON).

Duvhökens katastrofala avtagande beror på den intensiva propaganda som riktats mot honom från Svenska Jägarförbundets sida. Länsjaktvårdsföreningarna betala skottpengar och uppmuntra till fängst med hökburar.

Vid Svenska Jägarförbundets årsmöte framhöll G. NOTINI, att duvhökens betydelse som sanitetspolis har överskattats, medan hans skadegörelse som spridare av parasitmaskar alltför litet uppmärksamats. NOTINI gick ej närmare in på detta ämne. Således fick man ej veta, på vad han bygger detta resonemang. Ev. publicering av duvhökundersökningen avvaktas med intresse.

Från flera håll föreslås olika åtgärder i syfte att rädda duvhöken. De återgivas här i graderad ordning: propagandan mot

duvhöken inställes, hökburarna förbjudas, skottpengarna borttagas, fridlysning under fortplantningstiden, fridlysning 1 jan.—15 sept., totalfridlysning.

Det står ganska klart, att det nuvarande utrotningskriget mot duvhöken ej kan få fortgå ohämmat under ytterligare några år, om vi ej vilja göra denna fågel till en av vårt lands sällsyntaste.

Länsjaktvårdsföreningarna rapportera god tillgång av duvhök inom åtta län. Det är nog ingen överdrift att påstå, att dessa uppgifter äro sorgligt missvisande. Så länge en mycket stor del av jägarna betrakta varje vråk som duvhök, och så länge det utbetalas premier för duvhök mot att vederbörande blott kan uppvisa ett par ben av vilken rovfågel som helst, kan man icke lita på förekomstuppgifterna, och duvhöken kommer att vara talrik på papperet.

Antalet dödade duvhökar under jaktåret 1943—44 uppgår enligt Svenska Jägarförbundet till 10.500 ex.

Snatteranden, vår kanske sällsyntaste and, har ytterligare ökat i Mälaren. Stammen uppskattas till 60—75 par. (S.-E. FORSELIUS). Om detta är en följd av föregående års häkning eller av ytterligare invasion lämnas därhän.

FORSELIUS framhåller, att ett skydd för snatteranden vore välbefovligt under en tid av minst fem år. Detta torde emellertid stöta på svårigheter, då jägarna lätt förväxla snatterand med gräsand.

Enär det pågår en undersökning över snatterandens förekomst i Sverige, böra iakttagelser och upplysningar om arten sändas till kand. STEN-ERIK FORSELIUS, Luthagesplanaden 6 A, Uppsala.

Smådoppingen finns än så länge på endast några få lokaler i Sverige. Därför är det smärtsamt att erfara, att han på sina håll skjutes. Vid Svankällans fiskodlingsanstalt på Hisingen i Bohuslän tar man sig för att årligen den 1 sept. skjuta alla kvarvarande smådoppingar med den motiveringen, att de äro svåra skadegörare på ynglet. Denna anstalt har upprepade gånger upplysts av P. HENRICI, att arten i fråga huvudsakligen lever av vatteninsekter och deras larver. Den 2 och 3 okt. undersöktes tvenne ny-skjutna smådoppingar från fiskdammen på Hisingen. Deras magar voro fulla med uteslutande insekter. Bland dessa funnos sländlarver, dykardlarver och ryggsimmare (H. LOHMANDER), vilka samtliga utgöra direkt fara för fiskynglet. Ryggsimmarna t. o. m.

angripa mindre fiskar. Smådoppingen är alltså en direkt nyttig fågel, som borde skyddas i fiskodlarnas eget intresse.

*Dubbelbeckasin*en, som numera måste räknas till våra sällsyntaste fåglar, har i år häckat på två nya lokaler: vid Steningen i Småland (G. DAHL, G. SANDGREN) och vid Offerdal i Jämtland (R. WREDHAMMAR).

Dubbelbeckasinen borde med det snaraste fridlysas, ty han skjuttes då och då under sträcket. Hans uppträdande skiljer sig avsevärt från enkelbeckasinen, varför en fredning ej torde bjuda några praktiska svårigheter för jägarna.

På *sillgrisslans* enda svenska häckplats förutom Karlsöarna, ön Bonden i Västerbotten, har stammen ökat till över ett 20-tal par (C. EMSING och G. H. VON POST). Föregående år häckade där 10 par.

Totalfridlysta fåglar.

Nötkråkan rapporteras från flera landskap. Den sedan många år pågående undersökningen av artens svenska utbredning är ännu icke avslutad, varför meddelanden om iakttagelser alltjämt böra sändas till dr PER OLOF SWANBERG, Skara.

Sommargyllingen har i år med två par häckat i Skåne (U. POSS och C. RAMEL) och iakttagits vid Varberg, Halland (B. WENNERBERG) och i Östra Ryd, Östergötland (enl. uppgift till O. ENGSTRÖM).

En undersökning av sommargyllingens uppträdande i Sverige pågår f. n. Meddelanden härom böra sändas till baron CLAES RAMEL, Östermalmsgatan 18, Stockholm.

Härfågeln har i år icke blivit rapporterad häckande, men iakttagelser av enstaka individ ha gjorts i Småland (enl. uppgift till H. HAMILTON), i Lane-Ryd vid Uddevalla, Bohuslän (J. LINDNER) och i Bodsjöbränna, Jämtland (enl. ortspresen).

Den i Sverige övervintrande *kungsfiskaren* har sedan de hårda vintrarna, då fågeln försvann från sina gamla lokaler, återuppträtt litet varstans. Sålunda föreligga i år rapporter från fem landskap.

Ett särskilt upprörande fall av boplundring ägde rum i Ljungbyån vid Hossmo i Småland, där samtliga ungar i ett kungsfiskarered befunnos ihjälskurna med kniv (F. A. BERGGREN).

Kungsfiskarens förekomst är f. n. under utredning av amanuens GUNNAR OTTERLIND, Zoologiska Institutionen, Lund, till vilken meddelanden om arten böra sändas.

I början av januari gav regeringen tillstånd att fälla tre *kungsörnar* på Dufeke i Skåne. Detta olyckliga prejudikat, som behandlats av P. O. SWANBERG i årsboken av Sveriges Natur, gav genast genljud i Ölandspressen, där man gav uttryck åt förhoppning om liknande tillstånd.

Det har upprepade gånger påståtts, att de på Öland övervintrande örarna skulle vara ryska, varför det icke skulle betyda något, om de skjutas. Det finns intet bevis, som stöder detta påstående. Det är t. o. m. troligare, att dessa örnar äro en del av vår fåtaliga skandinaviska stam.

Under den senaste vintern dogo eller infångades flera utsvultna unga kungsörnar, som under sina strövtåg i Mellansveriges på vilt fattiga marker icke ha kunnat livnära sig. Sålunda dogo på detta sätt fem till Naturhistoriska Riksmuseet insända eller inrapporterade kungsörnar, medan två ex., som infångats i utmattat tillstånd, återfingo friheten efter att ha återvunnit sina krafter. Naturen decimerar således själv kungsörnstammen i ej ringa omfattning. Människan behöver förvisso icke hjälpa till härmed.

I ett av den *mindre kärrhökens* bon på Öland blevo ungarna tagna av människohand strax efter kläckningen (C. EDELSTAM). Dunungar lära vara begärliga hos vissa mindre nogräknade konservatorer, varför de äro lätta att avyttra och betalas säkerligen bra. *Gladan* tycks långsamt men säkert gå framåt igen efter den långa nedgångsperiod som varit. Småland synes utgöra ett centrum för artens spridning, och därifrån rapporteras åtskilliga häckande par.

En undersökning över gladans förekomst pågår f. n. Meddelanden härom böra sändas till kand. Bo ÖSTERLÖF, Snorrevägen 4, Djursholm.

Ett par *havsörnar* har under sommaren uppehållit sig i Leckö skärgård i Vänern, men något bo har icke anträffats (C. A. FRÄNDEX). Havsörnparet vid Storeberg på västgötasidan av Vänern skred även i år till häckning, men som vanligt utan resultat (N.-G. KARVIK). I förra årets översikt meddelades, att Östergötlands enda kända havsörnpar skjutits. Det har senare visat sig, att det skjutna paret ej hörde till den kända boplatsen. Dessutom upp-

ges en tredje havsörn ha skjutits i Östergötland under 1943 (N. DAHLBECK). I år ha de kända havsörnarna häckat och fått två ungar på vingarna (L. ECKERBOM). I Västerbotten ha de natur-skyddade bona på Drivan och Holmön stått tomma. Havsörnar iaktogs i mars, men ha sedan dess icke setts till (G. H. von Post).

Stockholms Läns Fiskareförening begärde i maj få fridlysningen av havsörn upphävd. Med anledning härav intervjuades jägmästare T. WENMARK i Domänstyrelsen, som tillika är Svenska Jägarförbundets sekreterare — en betydelsefull nyckelpost! — i Aftonbladet. Han yttrade då följande: »Stammen av havsörn är ju inte särskilt stor, och man måste därför gå fram med viss försiktighet. Men kan vissa markägare verkligen påvisa, att de på sina områden ha havsörnar som medföra speciell skadegörelse, borde markägaren kunna få tillstånd att skjuta de skadegörande fåglarna. Det skulle alltså bli k. m:t som gav särskilt tillstånd för varje gång».

Detta uttalande belyser i en bjärt dager den i domänverket föredragandes inställning till vår faunas dyrbaraste klenoder. Det förklarar även Domänstyrelsens tillstyrkande av Dufekelicenserna för kungsörn några månader tidigare, varvid ingen motivering lämnades till att man frångått tidigare avstyrkanden.

Vad havsörnen beträffar, så utgör frågan ej ens ett problem. Därför har man än mer över WENMARKS uttalande. Anledningen till fiskarens framställning var, att havsörnen ansågs göra skada på ejdern, varför möjligheter till dunplockning minskat. Det torde ej vara WENMARK obekant, att de främsta och kanske enda orsakerna till ejderns minskning äro att söka i tidigare års äggplockning, som även gått ut över ejderstammen, och i än högre grad i fågelskyttet i skärgården.

Det är onekligen bekvämt att under våren idka en omfattande sjöfågeljakt och någon månad senare skylla minskningen av ejder på havsörnen. De hundratals skadskjutna fåglar, som vårjakten efterlämnat, plockas undan för undan bort av havsörnen, vilken därmed förkortar det lidande, som människan försorsakat.

Vi ha omkring 40 par havsörnar i vårt stora land. Att då från ansvarigt håll rekommendera avskjutning är i sanning beklagligt.

Angående sjöfågeljakten kan meddelas, att Norrbottens Läns Jaktvårdsförening gjort framställning om borttagande av vårjakten på dykänder.

Situationen för den *vita storken* förefaller något bättre, i det att årets inventering utfallit fördelaktigare än de båda senaste årens (N. NORÉHN).

Den enda kända iakttagelsen under året av *svart stork* gjordes den 12 maj över Dumme mosse i Småland (K. von EsSEN, Fauna och Flora).

Rördrommen har även under 1944 haft ett relativt gott år, ehuru hans bo ingestädes blivit funnet.

Angående resultatet av den i Jämtland inplanterade *sångsvanen* har följande meddelats: I år häckade arten i fem sjöar, nämligen Stortjärn, Bockviken, Vejmon-Ytterån, Näliden och Lillsjöhögen (H. WIKSTRÖM). Det ursprungliga Krokompåret från 1935 har nu 16 ättlingar.

Ett flertal ungar har i år omkommit i Jämtland delvis till följd av hundar. Det påpekas, att den nu lössläppta sjöfågeljakten i detta landskap kan äventyra hela försöket.

Svenska Naturskyddsföreningens inventering av *knölsvanen* pågår fortfarande. Fågeln ökar och sprider sig till nya trakter. Bland anmärkningsvärda fynd under året må nämnas ett häckande par i Tydjesjön, nordöstra Dalsland (N.-G. KARVIK), vilket är första kända häckningen i landskapet. I Lövestabuktens skärgård i norra Uppland häckar numera varje år ett eller annat par (S. LUNDGREN). En knölsvan har i fyra års tid regelbundet uppehållit sig under c:a 14 dagar strax efter islossningen på våren i en havsvik vid Kalix-Nyborg, Nederkalix s:n, Norrbotten. Där-efter har han alltid försvunnit (G. LILJESTRÖM).

Meddelanden om knölsvanen liksom om den *grå hägern* mottagas tacksamt av föreningen.

Grågåsen häckar nu med flera par i sjöarna Möckeln (A. EKLUNDH) och Steningen (G. DAHL, G. SANDGREN) i Småland. Dessa nya insjölokaler äro mycket glädjande. Varifrån de inflyttade fåglarna stamma är svårt att säga. De kunna vara utlöpare från de skånska stammarna vid Perstorp och Rösjöholm eller komma från Kalmarkusten eller från den av Svenska Naturskyddsföreningen företagna inplanteringen vid Kävsjön.

Tyvär ha flera bon förstörts av människor och grågäss skjutits under årets andjakt i Steningen (G. SANDGREN). Försök att ordna jaktförhållandena i denna utomordentliga fågelsjö ha vidtagits.

Skärfläcken har ökat på flera av sina häckplatser såväl i Skåne som på Öland. Kolonien vid Vellinge i Skåne räknade i år minst 100 par (G. DAHL, På Kornet) mot omkring ett 20-tal året förut.

Tordmulen har under året blivit totalfridlyst till följd av den kraftiga decimeringen under isvintrarna. För denna genomförda fridlysning har man till stor del att tacka B. WAHLIN, som energiskt pläderat härför. Från Östergötlands skärgård rapporteras minskning av tordmulen jämfört med året förut (L. ECKERBOM).

För *lunnefågeln*s decimering på Soteskär i Bohuslän har C.-F. LUNDEVALL redogjort i Sveriges Natur. Han fann där 12 ex.

Kornknarren har, efter att under de senaste decennierna ha avtagit i oroväckande grad, ökat på flera håll och återkommit till trakter, där han saknats under många år.

Över kornknarrens förekomst på Gotland under senare år har B. WAHLIN (Fauna och Flora) publicerat en översikt, som tyder på ökning. Av årets inkomna rapporter från Gotland talar endast en om kornknarren, vari det säges, att någon ökning icke kan föras märkas (R. NORDSTRÖM). Från fastlandet omtalas däremot nära nog idel ökning. I Östergötland har kornknarren återkommit till flera platser, »efter att ha varit så gott som helt försvunnen i flera år» (O. ENGSTRÖM). I Värmland har han hörts i Ölme och Väse samt mellan Grava och Hynbolm (E. NYQVIST), i Norra Råda s:n har han blivit hörd efter att ha varit ansedd som utdöd (G. S. HJERTHÉN) och i västra Värmland har »kornknarren ökat så påtagligt, att man på vissa trakter kan höra honom nästan överallt» (T. GARDELL). I mellersta Uppland har kornknarren ävenledes ökat (S.-E. FORSÉLIUS), men i norra delen av samma landskap har han minskat (L. LILJEFORS). Från Hälsingland rapporteras också ökning (H. LIDMAN).

Om *vakteln* har G. SVÄRDSON (Vår Fågelvärld) under året lämnat en utförlig redogörelse.

Kräldjur.

Ett ex. av *slåta snoken* har infångats i Tiveden, Västergötland (P. O. CARLANDER) och två ex. vid Donafors, Askersunds landsförsamling, likaledes i Tiveden (H. LOHMÄNDER). De två senare ex. överskredo båda med några cm det i litteraturen uppgivna maximimåttet (75 cm). De båda ex. finnas nu levande i Göteborgs Akvarium resp. Naturhistoriska Museet, Göteborg.

Huggormen, vars stam minskades i avsevärd grad under de kalla vintrarna, rapporteras ha ökat i Östergötland (L. ECKERBOM) och Närke (E. SJÖSTEDT).

Groddjur.

Klockgrodan, som blott finns i några dammar på en lokal i Skåne, har i ringa antal överlevt de hårda vintrarnas köld. T. GISLÉN framhåller, att arten är i trängande behov av absolut skydd, så att ej museer och skolor ta sig orådet före att insamla några ex. och dymedelst äventyra det svenska beståndets existens.

Åkergrodan har under året blivit funnen vid Lövånger i Västerbotten (O. HOLM), det tredje fyndet från denna nordliga lokal.

Observationer av våra ormars och amfibiers förekomster böra meddelas till prof. TORSTEN GISLÉN, Zoologiska Institutionen, Lund.

Fiskar.

Om *tonfisken* berättar A. CARLANDER (Sportfiskaren): »Redan första dagen kom vi i kontakt med ett stim tonfisk och jag lyckades kroka en fisk. Efter 3½ timmars mycket spännande kamp lade sig fisken på botten. Sedan jag efter ett hårt arbete fått den till ytan, befanns den vara död. Den hade helt arbetat ut sig, vilket tonfiskarna ofta göra». Denna tonfisk kunde icke bärgas. »En annan dag», fortsätter CARLANDER, »arbetade jag med en tonfisk i över tre timmar. Även denna lade sig mot slutet på botten och var möjligen död. Kroken lossnade emellertid ur munnen vid mina försök att lyfta fisken».

Detta är i själva verket djurplågeri av grövsta slag, som borde straffas enligt djurskyddslagen. Tyvärr är den mentaliteten vida utbredd bland sportfiskare, att ju längre en fisk kämpar för sitt liv, desto mera »sport» anses det vara. Sorgligt är, att dylikt s. k. sportfiske ej synes uppväcka reaktion inom sportfiskarnas egna led.

En *storfläckig rödhaj*, det andra i Sverige anträffade ex., fångades levande i januari väster om Vinga i Bohuslän (O. NYBELIN, Fauna och Flora). Fisken befinner sig alltså i Göteborgs akvarium.

En *hundhaj*, ny för Sverige, togs i maj väster om Harneskär utanför Marstrand i Bohuslän (O. NYBELIN, Fauna och Flora).

Om *malen* har T. GISLÉN (Fauna och Flora) publicerat en översikt. Därav framgår, att arten synes öka i de sydliga vattenområdena, medan den med undantag för Båven i Södermanland går tillbaka i Mellansverige.

Gäddan har under året och dessförrinnan avtagit i Stockholms skärgård, vilket bekräftas av tillgänglig statistik (E. DAHR).

I en sjö i Östergötland fångade en sommargäst under tre dagar 138 gäddor med kastfiske (E. M. TREMAN). Ej nog med att detta rovfiske i och för sig själv är klandervärt utan därtill voro 1/3 av de fångade gäddorna under den lagstadgade minimilängden av 40 cm.

Av biologiskt intresse är, att det i början av oktober ånyo fångats en grön gädda i Kalmarsund vid Ljungbyås utlopp (S. HANSON). Såväl skinn som kött, inälvor och ben äro grönfärgade. Detta är tredje fyndet av denna egendomliga form från Kalmarsund.

Från en del håll föreslås allmänt förbud mot lekfiske av gädda. *Laxen* rapporteras alltjämt vara i avtagande i Norrland. I många av Hallands älvmynningar placeras laxgårdar eller bottengarn, vilka utestänga all lax från möjligheten att kunna gå upp i sådana vattendrag för att leka (B. WENNERBERG).

Betecknande för den skada industrien förorsakar vårt ädel-fiskbestånd är en rapport från Hälsingland: »Laxen har försvunnit från Harmångersån, men i sommar gick ett litet antal laxar upp i ån, beroende på att sulfidfabriken hade driften inställt ett par månader» (L. SVENSSON).

Ett annat citat, även det från Hälsingland, lyder: »Sedan kraftverket i Sunnerstaholm för ett par år sedan blivit färdigt torrlades några av Voxnans finaste strömmar. — Det vatten, som av naturen bestämts passera genom dessa forsar, kommer nu, sedan det gjort sin tjänst i kraftverkets turbin och därmed kulturen, utbubblande ur en tunnelöppning på samma ställe där en flottningsränna av betong med våldsam kraft spottar ut timmer- och massavedsklampor i miljontal. Där är vägen definitivt stängd för de laxar, som trängts upp till någon lekplats längre upp i älven. Efter att ha vågat livet i den felkonstruerade laxtrappan i Höljebro möter laxen här den stängda porten och efter att ha stängt sin panna blodig mot muren följer han sedan redlöst med vattnet åter mot havet utan att ha fullgjort den skyldighet mot

naturen, för vilken han fötts och levat. Ett tragiskt öde.» (P. V. HÄGER, Sportfiskaren).

Effektivare anordningar för att möjliggöra laxfiskarnas uppvandring i älvarna måste vidtagas. De flesta av de på flera håll anlagda laxtrapporna ha av olika skäl visat sig fullständigt misslyckade. Det bör vara av såväl nationalekonomiskt som lokalt intresse att våra laxfiskar skola kunna fortläpa sig på sina urgamla lekplatser och därmed trygga sitt värdefulla släktes fortbestånd.

Att *laxöringen*, främst då insjööringen, är i överhängande fara att helt försvinna från våra vatten, om den nuvarande decimeringen får fortgå utan motåtgärder, börja allt fler att inse. Jämtlands Läns Fiskevårdsförbund har sålunda framställt, att liknande fiskeförbud under lektiden, som rådde före 1918, borde återinföras i länet.

En utomordentlig ledareartikel i Svensk Fiskeri Tidskrift bringar insjööringens pågående utrotning på tal: »Skola vi låta det fortgå på detta sätt? Kunna vi som arv till våra efterkommande överlämna vatten, där insjööringen, det bästa av hela världens fiskslag, blivit utrotad, därför att vi endast haft blick för de nettovärden, som kunnat framkallas genom våra kraftverk och flottleder, samtidigt som vi underlåtit att undersöka möjligheterna för en fortsatt existens för öringen?»

Även fiskerintendenten i Nedre norra distriktet, dr J. HULT, har i samma tidskrift påpekat, att laxöringen faktiskt på många ställen är stadd i utdöende, trots alla inplanteringar som göras.

Från Baggböleforsen i Umeälv, vilken varje år utarrenderas. Vid Holmsunds A/B ägd laxmina, vilken varje år utarrenderas. Vid lagom vattenstånd utgör den ett farligt utrotningsredskap för lax och laxöring, som packa sig i minan och där slås ihjäl av arrendatorerna. Fångst med denna mina har i år fått ske ända till 15 sept. i stället för 15 aug. under åren förut, alltså under den period, då de flesta laxöringar vandra upp för älven. Följden har blivit, att laxöringens lekvattnet ovanför Baggböle ha varit i det närmaste tomta på denna art (Sportfiskaren).

Kraftåtgärder från alla instansers sida för räddandet av havslaxöring, insjööring och bäcköring äro nu absolut nödvändiga, om bestånden skola kunna tryggas.

Iakttagelser av sötvattnenssimplor böra meddelas till intendent

Orvar Nybelin, Naturhistoriska Museet, Göteborg, som undersöker dessa fiskars svenska utbredning.

Till alla dem som varit vänliga nog att bidra med uppgifter och förslag, vilket möjliggjort denna översikt, rikta Svenska Naturskyddsföreningen och förf. ett hjärtligt tack.

Naturskydd och skogsvård.

De finska riksskogstaxeringarna 1922—23 och 1936—38 visade att tallens årliga löpande tillväxt mellan de båda taxeringarna minskade från 19,71 till 19,09 milj. m³ medan däremot granens tillväxt ökat från 12,26 till 14,81 milj. m³.

Genom undersökningar, publicerade i Norrlands Skogsvårdsförbunds Tidskrift, över tillväxten hos träd från av människan orödda bestånd har docent Bo EKLUND kunnat visa att nedgången i tallens tillväxt beror på klimatiska orsaker, under det att ökningen i granens tillväxt till en del beror på ett för granen gynnsammare klimat, men huvudsakligen är resultat av en bättre skogsvård.

Dessa undersökningsresultat äro naturligtvis av allra största betydelse för det praktiska skogsbruket. Sådana undersökningar förutsätta dock att man har tillgång till urskogar, där människans inflytande icke gör sig gällande.

Att få representativa urskogspartier bevarade över hela vårt land är därför ur praktisk-skoglig synpunkt nödvändigt och vi ha här ett exempel på den direkta nyttan av ett rationellt arbetande naturskydd.

N. D.

Litteratur.

NILS LINNMAN: Vad man kan finna vid stranden. Bonniers. 3: 25.

Den lilla boken — c:a 40 sidor förutom register — anges ha till syfte att vara badgästerna vid våra havskuster till hjälp vid identifieringen av de djur, som man kan träffa på under strövtåg vid stranden — dock naturligtvis såsom framhålles i förordet långt ifrån alla. Handledningen härvid utgöres av bestämningsnycklar, beskrivningar och för 54 av de 132 omnämnda djuren bilder, varav flera i färg. Utan tvivel kommer badgästen med den ofta till rätt namn, men fråga är om han ej blivit mera betjänt, om förebilden till boken blivit KUUCKIS välbekanta »Der Strandwanderer» i stället för det andra tyska arbete, som nu bildar grunden. I det förre finnas inga bestämningsnycklar men i stället en färgbild av alla — 105 stycken — omnämnda djur, förutom av fiskar och alger som även behandlas. Om så av kostnadsskäl ansetts nödvändigt, kunde mycket väl färgbilderna ha ersatts med svartbilder.

Författaren säger själv, att invändningar säkerligen kunna göras mot urvalet av de djur, som medtagits, och däri har han rätt, men invändningar kunna nog även göras mot de beskrivningar som lämnas av djur och djurgrupper och för övrigt även mot en del bilder, som knappast kunna anses fylla måttet. Påpekas må sålunda, att det vid vår västkust huvudsakligen är hoppkräftor som förorsaka marelden, att det finns havsanemoner, däribland en av de omnämnda, som man minsann ej »utan att känna sveda» kan beröra, att sjöpenor och läderkoraller ej tillhöra havsanemonerna, att sjöpenorna ha axelskelett och sitta nedstuckna i botten, att krabbotasken ingalunda lever på »stenig botten på några m:s djup», att decapoder är det vetenskapliga namnet ej blott på vad författaren kallar »långsvansade, större kräftdjur» utan även på krabbor, att ej blott hanen av ullhandskrabban har päls på klorna utan även honan, om än en mindre sådan, att ullhandskrabban förekommer ej endast »omkring flodmynningar», att fridlysningsstiden för hummer är felaktigt angiven och för det viktiga gaste, hummerfiskeområdet betydligt längre än den angivna, o. s. v. Badgästen hade säkerligen även varit tacksam att i stället för vissa långa beskrivningar, såsom den ganska orediga av musslorna, och flera av bestämningsnycklarna ha fått några biologiska upplysningar, som säkerligen i mycket hög grad kommit honom att få ökat intresse för vad han finner utmed stranden och sporra honom till fortsatta iakttagelser. Välkomna hade sålunda varit några ord om t. ex. sandmaskens ättrattar och ekrementhögar, om gångar och spår efter flera andra djur, om skeppsmaskens rör, om arbetsfördelningen inom en hydroidkoloni, om de borrhål, förorsakade av purpursnäckan och *Lunatia*, som ofta påträffas på strandsnäckor och musslor, om blåmusslans byssustrådar, om rotkraften på krabbor, om hummern och nordhavsräkan, som badgästen under en västkustsommar gör bekantskap med om kanske ej alltid i naturen så dock på matbordet — för att nu nämna blott något av allt det intressanta havsstranden rymmer. Däremot kunde den enda representant för den stora gruppen av encelliga djur, som förutom *Noctiluca* (marelden) omnämnas, *Gypsina inhaerens* (bör vara *inhaerens*), gärna ha utslutits, då vad som meddelas om den — »små vita fläckar på stenar, snäckskal och dylikt» — snarast torde vilseleda en sommargäst och förvirra hans begrepp om denna djurgrupp.

Nils Rosen.

STIG WALDHEIM: Mossvegetationen i Dalby-Söderskogs nationalpark. K. Vetenskapsakademiens skrifter i naturskyddsärenden.

Genom BERTIL LINDBQUISTs för några år sedan utgivna arbete om Dalby Hage blev detta område vårt lands utan tvekan bäst kända skog. Den nu föreliggande volymen utgör en synnerligen omfattande undersökning över mossfloran och mossamhällena. Att få våra skyddsområden så väl undersökta som möjligt är ju ett önskemål och Dalby Hage börjar snart bli så väl känd som den mest fordrande kan begära.

N. Dck.